

פאר מייעקב

חידושי הלכות ופלפולי דברים
שנתלבנו בדיבוק חברים בהיכלי הכוללים
שע"י ביהמ"ד 'תפארת יעקב'

עטרת תפארת

דינים והנהגות מפי מורינו הרב שליט"א

דינים והלכות המצויים בהכשרת המטבח לפסח

בימים אלו עסוקים בני ישראל בהכנת הנפש והגוף לחג הפסח הממשמש ובא, ועיקר העבודה ליניאל מאיסורי בל יראה ובל ימצא החמורים, וביותר מאכילת חמץ בפסח האסור במשאו, וידועים דברי הבאר היטב בשם האריז"ל שהנזהר ממשוהו חמץ בפסח ניצול מאיסורים חמורים כל השנה, וביותר בא הדבר לידי ביטוי בהכנת המטבח וכלי לפסח בניקוי והכשר להוציא בלע החמץ מהם בכדי שיוכלו לבא לידי שימוש בימי הפסח הבעל"ט.

מנהג ישראל להשתמש בכלים מיוחדים לפסח, כמו שכתב ביסוד ושו"ש העבודה "ביותר צריך לזרז ולהזהר כל הירא והחרד לדבר ה' שלא להשתמש בפסח בכלים שנתמשו בהם חמץ כל השנה ונתכשרו ע"י הגעלה וכו' כי בלתי אפשר לנקרם היטב", וכ"כ בירשת הפליטה למהר"ם בריסק 'שרצוי לכל אדם לייחד כלים מיוחדים לפסח כי ישנם הרבה דינים בהגעלה שצריך לדקדק בהם', מ"מ עדיין ישנם כלים שנוהגים להכשיר כגביעים וכדומה, וביותר מצוי הדבר בהכשרת השיש והכיוורים וכדומה שיש לדעת ולברר דרכי ואופני הכשרם כדבעי.

מנירוסטה אפשר להגעילו ככל כלי מתכות.
ג. יש לשפוך מים רותחים בתוספת חומר פוגם כאקונומיקה וכדומה לתוך נקב יציאת המים, מחשש שיש שם חמץ בעין, וגם יפתח את ברז המים החמים לכמה דקות, וכן יזהר שלא יהיו במשך ימי הפסח סתימות בחור הניקוז.

ד. הברז, כיון שעלול להשפך עליו חמץ חם במשך השנה, יש לערות עליו ועל הידיות מים רותחים, ואח"כ יערה עליו צונן ודי בזה (יש שכתבו⁶ שלא להשתמש בפסח במים רותחים מהברז בבנין שיש שם גוים או חילונים האוכלים חמץ בפסח, מחשש שיש חיבור עם המים החמים שלהם).

ה. נוהגים להחליף את המסננת, או להניח מסננת מבד ע"ג הברז, ואין⁷ בזה חשש בורר או מלבן בשבת ויו"ט.

ו. כיריים, לכתחילה יקנה כיריים מיוחדים לפסח, והרובה להכשירם יעשה שאל"ח, כיריים קרמיות או אינדוקציה העשויים מזכוכית, אפשר להכשירם בעירוי רותחין כנ"ל בהכשר השיש, ויצפהו בציפוי המיועד לכך באופן שיהיה מצופה היטב ויבש בכל ימי הפסח, ובכל אופן יש לנקות את המקום שמעל הכיריים שלא יהיה שם לכלוך של זעה מכל השנה, וכן ינקה ויערה רותחין על צינורות הגז והחשמל הנמצאים באזור הבישול.

ויה"ר שזוכה האי שתא לאכול מן הזבחים ומן הפסחים שיגיע דמם על קיר המזבח לרצון

בו, ויש להכשירם בכלי המיוחד להכשרת כלים חדשים בלבד (ויגעילם לפני הטבילה לכתחילה), אין צורך להגעיל תבניות ונייר אלומיניום חד פעמיים מכמה וכמה טעמים שאין בהם חשש לכל.

ו. נוהגים להדיח הכלי במים קרים אחר ההגעלה מיד (שו"ע סי' תנ"ב סעי' ל"ד), כדי שלא יחזור ויבלע ממים רותחים שעליהם שיש בהם פליטת החמץ, ואם לא הדיחו אינו מעכב (משנ"ב סקל"ד).

הכשרת המטבח

א. השיש, יש לנקותו היטב מחשש חמץ, ויזהר שלא יהיה עליו חמץ חם ביום שלפני ההכשר, בחריצים ופינות שאינו יכול לנקות לגמרי ישפוך חומר פוגם כאקונומיקה ודי בזה, לאחמ"כ יערה עליו מים רותחים מהקומקום (של כל השנה, באם אינו רגיל לבשל בו חמץ, ואי"צ לחשוש לניצוק או פירורי חמץ), ויראה שיבוא המים הרוותחים מיד מהקומקום לכל שטח השיש שרוצה להכשיר (ומכיוון שהמנהג לצפות השיש בטפט ניר כסף וכדומה אי"צ אבן מלובנת), אח"כ יגב השיש היטב, ויצפהו היטב באופן שלא ינסו נוזלים בין הציפוי לשיש במשך ימי הפסח. יש נוהגים שלא להניח בפסח סיר או מאכל רותח על הציפוי מחשש שיש נוזלים בין השיש לציפוי, ועברו בליעות חמץ לסיר או למאכל.

ב. הכיור, העשוי מחרסינה דינו ככלי חרס וא"א להכשירו, לכן יש להניח כיור פלסטיק מיוחד לפסח, ויש מדקדקים לערות מים רותחים על הכיור לפני הכנסת כיור הפלסטיק. כיור העשוי

יסודי דין הגעלת כלים

א. הראשונים נחלקו אם הגעלת כלים ממאכלות אסורות הוא מצות עשה¹ מן התורה, או עצה² בכדי לניצל מאכילת מאכלים שיתבשלו בכלי הבלוע מאיסורים, בכל אופן מן התורה מועלת ההגעלה להכשיר כלים לפסח.

ב. ישנם כלים שלא יועיל בהם הגעלה אלא ליבון, כתנור אפיה וכלי, מחבתות (ו"א שגם כלים שהדרך לבשל בהם חמץ ביבש כגון פתיתים וכדומה שדינם כמחבת), כיריים גז וכליו, כלים העלולים ליבש בהגעלה ככלי זכוכית, כלים חשמליים שאינם עמידים בחום וכדומה, שאין להגעילם³ אף שהוא אינו חושש לכך, ואם עבר והגעילם יעשה שאל"ח.

ג. כשמגעילי הכלי צריך⁴ שיהיה אינו בן יומו משימוש חמץ חם, ולכתחילה לא יניח בו שום משקה למשך מעת לעת, וישטפנו מכל לכלוך וחלודה הדבוק בו, במקום⁵ ש"א לנקות החלודה וכן במקומות שיש קיפולים וכדומה ילבן שם ליבון קל (גביעי כסף שיש להם כיפוף, רגיל להשתמש בו כל השנה וטובל בו פתו יש ללבן שם ליבון קל, ואם אינו רגיל בזה די בהגעלה בלבד).

ד. היררה שמגעיל בה יכול להיות מכלי החמץ, אך שלא תהיה בתי יומא מחמץ, ולכתחילה יש להגעיל היררה לפני שמגעיל בה הכלים, וע"כ יכול להגעיל גביעי הכסף וכדומה בבית, ויעדיף להגעיל בכלי שידע שלא בשל בו חמץ כקומקום וכדומה.

ה. המנהג⁶ להגעיל לפסח כל כלי מתכת חדשים שנקנו או יוצרו ע"י גוי, אף שוודאי לא השתמשו

1 ספר הישר לר"ת חלק התשובות סי' נ"ו, הסמ"ק קצ"ח מנאו למצות עשה מיוחדת.

2 בה"ג רב סעדיה גאון ועוד מוני המצוות של כלל מנין המצוות.

3 שו"ע סי' תנ"א ז'.

4 שו"ע סי' תנ"ב סעי' א' וב' ומשנ"ב י"ג, ובדיעבד אם אין לו פנאי ורוצה להגעיל כלי שהוא ב"ב מחמץ יכניס למי ההגעלה כמות קטנה של אקונומיקה וכדומה הפוגם את הבליעות

ודי בזה - הליכות שלמה פ"ג הערה 33 בשם הגרש"ז אויערבאך שליט"א.

5 משנה ברורה תנ"א כ"ב.

6 עפ"י משנ"ב סי' תנ"א סק"ג ועוד אחרונים והוא מחשש שמה השתמש בהם הנכרי, ואם הנכרי אומר שלא השתמש בו כתב בשו"ע הרב שם סעי' ה' שנאמן, בפרט לאחר מעל"ע שהוא איסור דרבנן וגוי נאמן בו במסל"ת ואכמ"ל. ולענין להגעיל כלים בשאר ימות השנה נחלקו המנהגים בזה וכל אחד יעשה כמנהגו.

7 ע"י ט"ז סי' תנ"ב ס"ק י"א ופרמ"ג תמ"ד א"א ד' ומשנה ברורה שם בשעה"צ ד'

8 שו"ת מנחת יצחק ח"א סי' פ"א, שו"ת קנין תורה ח"ג סי' נ"ט.

9 שמירת שבת כהלכתה פ"ג סי' ש"ג בשם הגרש"ז אויערבאך זצ"ל.

פאר השבת

פסקי הלכות
שנתבררו בכולל הוראה הלכות שבת
בראשות הרה"ג
ר' נתנאל סגל שליט"א

הרה"ח ר' יהודה לייב רכטשפר שליט"א

פתיחת קופסאות שימורים בשבת

הנה בנדון זה רבו השמועות והשיטות, וקצרה היריעה מהכיל,
אך אפס ננסה לנגוע בקצוהו:

ומתחילה יש לדון מכה איזה דין יש לאסור בזה:

- א. דהנה שנינו במשנה (שבת דף קמו) "שובר אדם את החתיב לאכול הימנה גרוגרות ובלבד שלא יתכוון לעשות כלי", ומבואר מאן דכשמכוון לעשות כלי חדש אסור, ובפשטות הטעם הוא משום מכה בפטיש. ובטעם ההיתר לשבור כשלא מתכוון לעשות כלי, נחלקו בזה רש"י ותוס', דלרש"י ההיתר הוא מכיוון שאין בנין וסתירה בכלים, ולתוס' אע"פ שיש בנין וסתירה בכלים כאן מותר מכיוון שמדובר ב'חתיב מוסתק', כלומר, כלי גרוע, ולכן אין כאן מעשה חשוב של סתירה, ובשו"ע פסק כדעת התוס'.
- ולכאורה לפי"ז אדם הפותח קופסת שימורים ודעתו לעשות בה שימוש חוזר [וכגון לבשל ביצים וכדו'], הרי זה אסור משום בונה או מכה בפטיש. דלפני שפיתחו הרי הוא אטום מכל צד ובמצב העכשווי אינו ראוי לשימוש, ועכשיו כשפיתחו עושהו לכלי שראוי לשימוש. אולם יש לדון כשאין בדעתו לעשות בה שימוש חוזר, יש להסתפק האם מכיוון שכשפיתחו עושהו ראוי לשימוש יהא אסור אע"פ שאין בדעתו להשתמש בו, או דלמא מכיוון שאין דעתו לעשות בה שימוש חוזר אז גם אחר שפיתחה אין לראותה ככלי.
- ב. ועוד יש לדון לאסור משום מלאכת סותר, דלפני הפתיחה היה כלי שלם ועכשיו כשפיתחו הרי כאלו סותר הכלי. ומצד שני יש טעם להיתר דאולי יהא דינו כ'מוסתק' שנתבאר בתוס' לעיל שמתוך כי הוי כלי גרוע, וגם כאן נחשיבו ככלי גרוע.

ועכשיו נבאר מקצת שיטות הפוסקים בנדון זה:

א. בתהילה לדוד (סימן ש"י סק"ב) פסק דאסור משום מלאכת סותר דאורייתא, כי

כשהקופסה סגורה יש עליה שם כלי וכשפיתחו הוי כאילו סותר הכלי, ואין בזה את ההיתר של מוסתקי כיון דלא היה כלי גרוע כל כך.

ב. ושיטת החזו"א (סימן נ"א ס"ק י"א) שמדין סותר אין לאסור מכיוון שגם קודם הפתיחה אין לקופסה שם כלי כלל, דאינה ראויה לשימוש.

ואע"פ כ' סובר החזו"א דאסור לפתוח ואפילו כשאין בדעתו לעשות בה שימוש חוזר, וטעמו העיקרי מכיוון שעובר על איסור בונה, וכדביארנו לעיל. ואף כשאין בדעתו לעשות בה שימוש חוזר אלא לזרוקה, יש לאסור, או מטעם דגורנין שמא יימלך בדעתו יובא להשתמש בה, או מכיוון שיש בנ"א משתמשים בקופסה לשימוש חוזר יש עליה שם כלי (עי"ש באריכות דבריו).

ויוצא לדבריו שאם עושה לפני הפתיחה פעולה שלא יהא ראוי לשימוש חוזר, וא"כ אין בונה או מכה בפטיש, נראה שגם לפי שיטתו יהא מותר.

ג. והגרשו"א כתב שאין כאן דין סותר מטעם אחר. שאע"פ שקודם הפתיחה יש על הקופסה שם כלי, ולכאורה יש טעם לאסור משום מלאכת סותר. אך כיוון שזהו כלי גרוע שרוב בנ"א אין עושים בה שימוש חוזר יש לזה את ההיתר של 'מוסתק' וכדביארנו לעיל [אבל כשדעתו לעשות בה שימוש חוזר כתב דיש לדון דיהא אסור משום מתקן מנא].

ד. ובשו"ת אגרות משה (או"ח ח"א סימן קכ"ב ענף ט') כתב עוד טעם לבאר מדוע לא שייך כאן דין סותר. שיש לדון את הקופסה כקליפה לאוכל, וכדין 'חותלות' שנתבאר בגמ' (שבת דף קמו) שמותר לקרוע [ופירש רש"י שם "כלי של כפות תמרים ועושים כמין סלים ונותנין לתוכן תמרים רעים להתבשל"]. ומבואר בב"י (סימן ש"ד ס"ח) דהוי כמו קליפה לאגוז שמותר לשבור הקליפה כדי לאכול האגוז. וה"ה כאן כיון שאין דעתו לשבירת הכלי אלא כדי לקחת את האוכל שבתוכו, הוי כדין 'חותלות' ומותר. ומשמע מדבריו שלא צריך דווקא להוציא בבת אחת את כל התכולה שבקופסה מיד עם פתיחתה, דהגמרא שם לא חילקה בין מוציא הכל מיד או קמעא קמעא.

ודאתנין להכי יש להיזהר ביותר בקופסת שימורים המכילה מיץ פירות מרוכז [פטל בלע"ז] שעושים בו שני חורים, אחד להוציא הנוזל, והשני שיכנס אויר שיהיה יותר קל לנוזל לצאת, ובה יש חשש איסור דאורייתא דנתבאר בגמ' (שם) שפתח העשוי להכניס ולהוציא אסור מדאורייתא מדין בונה, ובפרט שאין מדייקים כל פעם מאיזה פתח יצא הנוזל, (חזו"א סימן נ"א ס"ק י"א), אמנם אם מקפיד להוציא את הנוזל דווקא באחד מהחורים אז בפשטות אין איסור מדאורייתא.

אבל הגרשו"א (שש"כ פ"ט הערה כ"ח) סובר שאין איסור בזה מדאורייתא, כיון שכל מטרת הפתח לכניסת האויר הינו כדי שיצא הנוזל יותר בנקל, וא"כ אפשר לדנון רק כפתח העשוי להוציא שאינו אסור מטעם בונה.

ולמעשה:

הפוחת קופסת שימורים ודעתו לעשות בה שימוש חוזר לכאורה נראה דיש לאסור לכו"ע. וכשאין בדעתו לעשות בה שימוש חוזר דעת רוב פוסקי זמנינו שלכאורה אין בזה איסור. והיותר נכון שיעשה לפני הפתיחה פעולה שלא יוכל לעשות בה שימוש חוזר.

יסוד שבתפאר

חידושי דינים מאת הרה"ג ר' יעקב חיים דינקל שליט"א
- ראש כולל הוראה

בענין חציצה וצירוף האוכל שבין השיניים

ועיין בשו"ת לבושי מרדכי להגאון ממאד זצוק"ל (או"ח מהדו"ת סימן קנ"ג) שמבאר שכיוון ואוכלים גם כזית בשביל המוציא שבו אין מקפידין על כזית בלי שבין השיניים, אמרינן שהכזית של המוציא ישלים לכזית של המצה. ומוסיף "וגדולה מזה ראיתי באשל אברהם ב"מ"ש דאפי' לדעת הצ"ח לפי חשבוננו הידוע דהוה ג' פעמים בגדלו בזמן הזה, מ"מ מצורפים כזית מוציא וכזית מצה וכזית של אפיקומן יוצא אפי' בחסידות, וצ"ל דלא הוה שיעורי אפי' בני לביני כמובן, וגם מלשון התרומות הדרשן ומרדכי שהביא המג"א סק"ד נדקטו שצריך לבלוע בבת אחת השיעורים הנ"ל, אם כן כבר פירש דהכל משערין כמו שהוא בשעת בליעה, וממילא מלבד החסר ממנו ממה שהוא בין השיניים". ולפי דבריו בודאי שאין צריך להוסיף כמש"כ בפסקי תשובות הנ"ל באכילת מצה בליל פסח, כדי לצאת גם להפירורים שבין השיניים.

והנפק"מ לדין בהלכות טבילה דכתב השו"ע (ור"ד סי' קצ"ח סעי' כ"ד) ד"ל "צריכה לחצוץ שיניה שלא יתא בהם דבר חוצץ", ולפי"ז לא משמע לדמות חציצה בשיניים של טבילה, לגבי הקפדת חמץ בפירורים שבתוך השיניים.

אך במקור חיים לבעל החוות יאיר (סוס"י תמ"ב) כתב לגבי ערב פסח שחל בערב שבת דמי ששיניו רוקי בות ונקובות ואוכל חמץ כל ארבע, ישאף אחר גמור אכילתו אבק המעטש בחוטמו, ועל ידי העיטוש יצאו פירורים התחובים בחורי שיניו, וכך תעשה ג"כ לפני טבילה עכ"ל. הרי שכן מדמה חציצה בשיניים של ערב פסח לגבי טבילת אשה, ויל"ע.

הנה מצאנו לגבי צירוף לזימון, אם יש שניים שאכלו כזית פת השלישי יכול להצטרף עמהם אם אכל כזית, ויש לדון האם יועיל לצירוף זימון אם יש לו שיעור כזית רק עם האוכל הנמצא בין שיניו. וכבר דן בזה החכמת שלמה (או"ח סי' קצ"ט סעי' א) ד"ל "והנה יש לעיין בברכת המזון, מה דינו, אי ניתא כיון דבהמ"ז הוא מצוה מצטרף נמי שבין השיניים, או כיון דאין חיוב לברך דלא לתהני ולא ליברוך, א"כ גוף האכילה הירשות ואין שבין השיניים מצטרף". ומאריך להוכיח מדברי הגמרא בברכות (מז): שלגבי זימון בעי כזית חוץ מהאוכל שבין השיניים, כיוון דלא היה דעתו לכו'.

ואותו ספק מצאנו גם לגבי צירוף הכזית של ליל פסח בשו"ת חתם סופר (חלק א' או"ח סימן קכו) ד"ל שם: "והנה בתשו' פנים מאירות מסיק דברכת המזון אכילה במעיו בעינן, דנהי דבאכילה של איסורים חייב בכזית מצומצם עם של בין החניכיים כמבואר סוף פרק גיד הנשה [ק"ג ע"ב], מ"מ בברכת המזון דכתיב 'ושבעת' בעי שישבעו מעיו. ומבואר מדבריו דהוא הדין כל המצוות דכתיב בהם אכילה סתם ולא שביעה, סגי בכזית מצומצם. ומצא האוכל מצה כזית מצומצם ונשאר לו בין החניכיים, כבר יוצא ידי מצה, ולחיוב ברכת המזון לא הגיע ופטור מנטילת ידים" עכ"ל. הרי דבעינן הנאת גרונו לחיוב ברכת המזון.

ועפ"ז פסק בספר פסקי תשובות סימן תפ"ו לגבי אכילת מצה, "ולכל השיעורים הנ"ל יש להוסיף כ-2-3 גרם כנגד מה שנשאר בין השיניים שאינו מצטרף לשיעור [אבל מה שנשאר בין החניכיים מצטרף]". ויש להעיר על דבריו דאח"כ אין מצטרף לכזית מה שבתוך פיו, אך לכאורה נראה כהוספה לדברי החתם סופר.

תפארת אדם לשבת בית

חידושי תורה
שנתלכנו בכולל עיון - מזוזה
בראשות הרה"ג
ר' זלמן לוברבוים שליט"א

הרה"ח ר' משה פרוש שליט"א

בענין קביעת מזוזה במטבחים

במטבחים המצויים שייך כמה וכמה נידונים אי מחוייב במזוזה. ואפשר שאע"פ שמחוייב במזוזה מ"מ א"א לברך על קביעות מזוזה ויש לקבעה בלא ברכה וכפי שיתבאר:

מקודם נבאר כמה דינים בהלכות מזוזה, ולאחמ"כ נדון עפ"י במטבחים המצויים בינינו:

א. צורת הפתח החייבת במזוזה נפסק בשו"ע (סימן רפ"ז ס"א) דצריך שיהיה לפתח ב' מזוזה ומשקוף, ודין זה נלמד מדברי רבא במנחות ל"ג "אמר רבא פיתחי שימאי פטורים מן המזוזה". ועיי"ש בפירוש רש"י דמצריך רבא לצוה"פ משקוף. ונחלקו הפוסקים האם אפשר להחשיב את התקרה כמשקוף, או דלמא דמשקוף היינו דווקא כשיורד מלמעלה קצת התון חלל הפתח אבל באופן שיש ב' מזוזה עד לתקרה ואין משקוף בתוך החלל פטור ממזוזה. וכל זה היינו דווקא כשתקרת הבית מסתיימת מעל המזוזה אבל חדר בתוך הבית לכו"ע אין מחשיבין את התקרה למשקוף (שו"ת מנח"י י, צא).

ב. בית כדי שיתחייב במזוזה צריך שיהיה בו שיעור ד' אמות על ד' אמות דבפחות משיעור זה אינו נחשב לבית ופטור ממזוזה. והוא מפורש בגמ' סוכה דף ג' "ת"ר בית שאין בו ד' אמות על ד' אמות פטור ממזוזה", ונחלקו הראשונים בין בית שאין בו ד' אמות על ד' אמות בשווה אבל יש בשטחו כדי לרבע ד' על ד' [16 אמות] כגון שהוא ארוך וצר, ולהלכה פסק השו"ע (סימן רפ"ז ס"ג) דאף אם יש כדי לרבע ד' אמות על ד' אמות חייב ועיין בב"י שלומד כן בדעת הרמב"ם, ולשיטת השו"ע קובע בברכה. והט"ו חולק וסובר דאף לשיטת הרמב"ם צריך שיהא ד' על ד' בשווה דווקא ואם לא פטור ממזוזה. והש"ך מפרש שיטת הרמב"ם כדברי השו"ע, אבל כיוון דלדעת הרא"ש ורבינו ירוחם פטור ממזוזה פוסק דיקבע מזוזה אבל לא יברך והכי נקטינן להלכה.

ג. פתח ללא דלת שיטת רוב ראשונים דחייב במזוזה אך שיטת הרמב"ם דפטור ממזוזה, ונחלקו בפירוש הגמרא במנחות ל"ג בעובדא דר"נ וריש גלותא עיי"ש. ובשו"ע (סימן רפ"ז ס"ו) סתם כשיטת הראשונים דאף בפתח ללא דלת חייב במזוזה אך מצייין את שיטת הרמב"ם דפטור. ולהלכה חוששים לב' השיטות - דפתח ללא דלת יש לקבוע בו מזוזה אבל לענין ברכה לא יברך אלא בפתח שיש בו דלת, ובאופן שעומד להניח דלת בפתח לא יקבע מזוזה אלא לאחר שנייה הדלת ועיי"ז יקבע מזוזה בברכה.

היוצא מהנ"ל למטבחים שלנו:

א. מטבחים שאין להם צורת הפתח, כגון מטבח שצוה"פ שלו הוא באופן שב' המזוזה מגיעות עד התקרה ואין בו משקוף בולט אלא התקרה משמשת כמשקוף - פטור ממזוזה. אבל אם יש לו משקוף בולט אפי' מעט [ומצוי בדלתות הזוהר] חייב.

ב. מטבח קטן שאין בו ד' על ד' אמות פטור ממזוזה. ויש לדון אי יש לו להניח מזוזה לצד היציאה מהמטבח (עיין הגהות רעק"א סי' רפ"ז ס"ג).¹

ג. מטבח ארוך וצר שאין בו ד' על ד' אמות בריבוע אבל יש בשטחו ט"ו אמות וכדי לרבע, יש לקבוע מזוזה ויקבע בלי ברכה.

ד. מטבח שהוא גדול ויש בו ד' על ד' אך הארונות, השיש, המקרר, והתנור, ממעטים את שטחו ועתה אין בהם שיעור ד' על ד' [בשוה] ונחלקו הפוסקים אי באופן כזה נמנעט שיעורו פטור ממזוזה, דלשיטת החו"א חפצים המחוברים לקרקע או חפץ כבד שאין מטלטלו ממקומו ממעט שיעורו החדר. אלא דיש שנוקטים שכל זה היינו דווקא בחפץ שאין דרך תשמישו בחדר אבל שיש וארונות שדרך להשתמש בהם במטבח אינם ממעטים את שיעורו החדר וחייב במזוזה. ולהלכה נקטינן בזה דיקבע מזוזה ולא יברך.

ה. בהרבה בתים אין עושים דלת למטבח, ואע"פ דיש פוסקים שנקטו דאף לשיטת הרמב"ם דפתח ללא דלת פטור היינו דווקא בכניסה לבית אבל חדר שהדרך להשתמש בו אף ללא דלת חייב במזוזה בברכה לכו"ע. מ"מ כיוון דיש שנוקטים בשיטת הרמב"ם דפטור כל פתח שאין בו דלת וכן משמע מסתימת לשונו של הרמב"ם (בתשובה לחכמי לונל) נקטינן להלכה דלא יברך.

[ויש לעיין באופן שיש דלת למטבח אלא כיוון שלא רצו להשתמש בו חיברוהו לקיר במסמרים אי נחשב לשיטת הרמב"ם דיש לו דלת].

ולמעשה כיוון דיש פוסקים דמחייבים בברכה אף באופן שאין דלת לפתח או כשיש די כדי לרבע ד' על ד', ישתדל לפטור את הברכה ע"י שיקבע מזוזה במקום שחייב, ויברך, וכיוון לפטור את קביעת המזוזה במטבח, ואם א"א לו לפטור את הברכה יקבע מזוזה ולא יברך.²

ובאופן שהניח מזוזה במטבח בזמן שלא היה פתח לדלת או כשלא היה לו ד' על ד' בשווה ולאחמ"כ הוסיף לו דלת או שהרחיב את המטבח ועתה יש בו ד' על ד' בשווה, כיוון דיש פוסקים דקודם לכן היה פטור ממזוזה ועתה נתחייב ולשיטה זו יש בזה תעשה ולא מן העשוי, על כן יוריד את המזוזה ויקבענו שוב [ונחלקו הפוסקים האם יכול עתה לברך].

וכל זוהיר במצוות מזוזה יאירכו ימי וימי בניו (דברים יא, כא)

1 שיעור ד' אמות: לשיעור ר"ח נאה 192 ס"מ, ולשיעור חו"א 230 ס"מ.

2 ובמקום שיש בו ב' חסרונות בחדר וכגון שאין לו דלת ואף אין לו ד' על ד' בשווה י"א דהוי ספק ספיקא ופטור ממזוזה, אבל הפוסקים נקטו דיש להתמיר ולהניח מזוזה אף במקום ספק ספיקא.

מהללים לשם תפארתך

ביאורים בענייני תפילה, מהרה"ג
ר' יצחק זאב ליזסקי שליט"א
ראש כולל בוקר

איתא בגמרא יומא דף נ"ג "אמר ריב"ל המתפלל צריך שיפסיע שלוש פסיעות לאחוריו ואח"כ יתן שלום, וכו', ואם לא עשה כן ראוי לו שלא התפלל" ועיין רבינו חננאל דגורס "כאילו לא התפלל".

ולכאורה דברי הגמ' צ"ב דמי שמתפלל בכוונה גדולה ואח"כ לא קיים הלכה זו, האיך יתכן דאין תפילתו חשובה כלום?

וכדי להבין צריך להקדים ולבאר מהו הטעם בהלכה זו. כתב הב"י סימן קכ"ג, והוא מממה"ר אבוב, דמצינו שמשו רבינו נכנס ל'חושך ענן וערפל' ואח"כ כשיצא, יצא מג' אלו. ואף אנו עושין ג' פסיעות דומיא דמשה, עיי"ש. ולכאורה תמוה דמה שמשו רבינו נכנס לג' מחיצות אלו, היה כדי לקבל התורה ולא להתפלל, ומדוע אנו בתפילתנו עושין כעין זה.

וכדי לבאר דבריו, צריך להבין מהו ענין 'חושך ענן וערפל' [ואע"פ שאין לנו עסק בנסתרות עכ"פ אפשר לפרש בדרך הפשט]. וגם צריך להבין מהות ענין התפילה.

דכתב רבינו בחיי (שמות כ, יח) "והנכון לפרש כי ערפל הוא אור צח בהיר. וביאור המלה ערפל ערוי אפל, כלומר, שהאופל מעורה ונעדר משם, והוא שם נאמר על עוצם האור הגדול". וזהו מה שאומרים בתפילה "ונגלית עליהם בערפילי טוהר", והיינו דהיה גילוי אור שכינה.

וביתר ביאור עיין מלבי"ם (שם) דפירש וז"ל "החשך מונע את האור לגמרי ובמקום הענן יש אור רק שהענן מחיצה בעדו, והענן הוא המקובץ, והערפל מפורז האור מתפלש שם יותר, והם שלש מדרגות בהשגה זו לפנינו מזו, ומשה נגש עד הערפל והציץ מן החרכים והשיג בענייני האלקות יותר מכל אדם". והיינו דמשה רבינו יצא ממקום שמסתיר גילוי כבודו ונכנס לאור גדול, דהיינו השגת אלוקות, מחיצה לפנינו ממחיצה - חושך ענן וערפל.

ובענין התפילה הקשה הסבא מקלם זצ"ל (חכמה ומוסר ח"ב מאמר א') האיך יתכן דאנו מתפללים לישועה, והלא אין אנו יודעים אם זה טוב בשבילנו, ואפשר באמת טוב לנו להישאר בהצרה. וביאר דבאמת עיקר התפילה אינו משום התוצאה כדי שניוושע, אלא לקבוע בשכלנו שהכל ממנו יתברך.

וביתר ביאור, דאנו נמצאים בחשכות עוה"ז ומחשבתינו מוטבע בענין סיבה ומסובב, דהיינו, אם עובדין יש פרנסה ואם לא אין, אם לוקחין תרופות מתרפאין ואם לא נשארים בחולי, וכדו'. ומחשבה זו להיפך מן האמת, דהכל מאתו יתברך. ולכן הגדירו חז"ל שעוה"ז דומה ללילה (חגיגה י"ב), והיינו שאין רואין השגחת ה'. ועוה"ב דומה ליום, שרואין שטעינו והכל ממנו יתברך. ולכן עבודת התפילה הוא לצאת מן חושך עוה"ז לכמה דקות ולהיכנס לאור גדול, ולקבוע בנפשינו שה' יתברך מנהיג הכל.

ועפ"י הנ"ל אפשר להבין מהו הדמיון למשה רבינו שנכנס לפניו מג' מחיצות, ויצא מן החושך ונכנס לאור בהשגת אלוקות. ואף אנו ג' פעמים ביום יוצאין מחשכות עוה"ז, ונכנסין לאור ומשיגין שהכל מהקב"ה.

ולכן מובן שמי שלא הולך ג' פסיעות לאחוריו אחרי התפילה דומיא דמשה, מורה שלא נכנס לאור ולא הרגיש שצריך לחזור לעוה"ז, וחסר לו עיקר מהות התפילה, ושפיר קאמר רבינו חננאל "כאילו לא התפלל".

פאר מקדשים

ביאורים ועיונים בהלכות חלה
- בכולל קדשים בראשות הרה"ג
ר' חיים צבי מוסקוביץ שליט"א

כל היום תפארתך

מהנעשה והנשמע בכולל ערב
בראשות הרה"ג
ר' ישראל הגר שליט"א

הרה"ח ר' חיים צבי מוסקוביץ שליט"א - הרה"ח ר' זלמן לורברום שליט"א

הלכות הנוגעות להפרשת חלה מן המצות

א. שיעורה:
נחלקו הדעות בשיעור עיסה או לחם המתחייב בחלה, לפי ר"ח נאה ומונהג ירושלים ממשקל של 1.670 ק"ג קמח מפרשים בברכה, ומשיעור 1.250 ק"ג יש להחמיר ולהפריש בלא ברכה. ולדעת החו"א אין להפריש בברכה אלא רק משיעור 2.250 ק"ג, ולחומרא יש להחמיר משיעור 1.200 ק"ג להפריש בלי ברכה.

ב. צירוף סל:
ישנו דין שסל או כלי שיש בו עיסות או מצות אף שאין בכל אחד מהם שיעור חלה, הסל מצרפים ומתחייבים בחלה. ולכן קופסת מצות אם יש בו מצות בשיעור המחייב בחלה [לכתחילה 2.250] צריך להפריש חלה, אך אם אין בה שיעור הרוצה להפריש צריך לצרף את ב' הקופסאות בסל אחד. והדרך לצרפם הוא בזה שמניח מפה גדולה שמקיפה את ב' הקופסאות מתחתיהם ומן הצדדים, והקופסאות יהיו פתוחות ובכך הם מצטרפים לשיעור חלה. ונחלקו הראשונים האם חוץ מצירוף סל צריך גם שיעור המצות זו בזו או לא, ופסק המ"ב להחמיר עפ"י דעת הגר"א והח"ק יעקב. ולכן כשמצרף ב' קופסאות ע"י מפה צריך שיעור זה בזה, ונחלקו פוסקי זמננו האם די במה שהקופסאות נוגעות זו בזו או שמא צריך שהמצות יגעו זו בזה, לדעת הנחמ"י די במה שהקופסאות נוגעות, אך הרבה חולקים שצריך שהמצות יגעו, לכן טוב שיתן מצה מעל ב' הקופסאות, ומצה זו תיגע במצות שבב' הקופסאות כך שכל המצות נוגעות זו בזו, ויכסה המצה במפה כדלהלן.

הגמ' בפסחים מסתפקת האם כלי שאין בו בית קיבול [כמו בשולחן] יכול לצרף לחלה או לא, ולדינא כיון שחיוב חלה בזה"ז מדרבנן יש להקל שאינו מצרף. ונפק"מ בקופסאות פתוחות המונחות על השולחן או על שיש שאין לו לזבו (קנט) שאין צריך להחמיר שהקופסאות מצטרפות.

וכ' השו"ע (י"ד סי' שכה ס"א) שה"ה בכלי שיש בו בית קיבול אך המצה נמצאת כולה למעלה מחוץ לדפנות הכלי שאין הכלי מצרפה. אך דעת הסמ"ג שמקרה זה שאין שנמצאת למעלה מחוץ לדפנות הכלי כיון שנמצאת באוויר כלי שיש לו דפנות מצטרף. ולכן לדינא במקום שחלק מהמצות בולטות מחוץ לקופסא וכגון באופן הנ"ל שמוניח למעלה מצה כלי לצרף את ב' הקופסאות

יש לכסותם במפה. ואם לא כיסה והפריש חלה מסתפק הפמ"ג אם יצא ידי חובת חלה, אך המ"ב כ' שבדיעבד אפשר לצרף דעת הסמ"ג ולסמוך שמצטרף. אך במקום שרק חלק מהמצה יוצא מחוץ לכלי לכו"ע מצטרף.

ולפי"ז במניח ב' קופסאות פתוחות על שיש שיש לו לזבו לכאן צריך לחוש לדעת הסמ"ג שמא נצטרפו ונתחייבו בחלה וצריך להפריש.

במקום שאינן מניח בכלי אך מניח כיסוי מלמעלה על ב' הקופסאות, הביה"ל מביא מחלוקת אם מועיל כמו צירוף כלי, דבפמ"ג כתב שלא מועיל כלל אף בשולחן, אך הביה"ל נשאר בצ"ע. אכן בכלי שיש לו תוך אלא שיש מצות הבולטות למעלה [וכמו שאנו נוהגין ליתן מצה מלמעלה] כ' הביה"ל שיש להקל לכתחילה בכיסוי מפה.

ג. צירוף של סוגי מצות:
בשר"ע י"ד סי' שכו ס"א נפסק שב' עיסות שמקפיד עליהם שלא יתערבו אין מצטרפים לשיעור חלה, ולפי"ז יש לדון בסוגי מצות האם חשוב שמקפיד שלא לצרפם זה עם זה או לא.

והאחרונים דנו במצה שמורה ושאינה שמורה האם חשוב שמקפיד, הישועות יעקב כתב שאין מצטרפים אך המח"י מדייק מהמקור חיים והבית מאיר שרק במקום שמקפיד על נגיעתן אינם מצטרפים ולכן במצה שמורה מצטרפים, ומספק פירוש בלא ברכה.

ולפי"ז ה"ה במצות י"ד מצות מכונה מפריש בלא ברכה, אך במצות של רש"י עם רש"מ כתב בשב"ה"ל שחשיב שאינו מקפיד על תערובתו ומצטרפים להפריש בברכה, וה"ה במצות מצוה עם שאר מצות חשוב אינו מקפיד ומצטרפים. אך מצות העשויות משיבולת שועל (לחולי צליא"ק) מבואר בשו"ע שחשיב מקפיד ואינו מצטרפים.

ד. הפרשה מן המוקף:
כשיש בכל קופסא שיעור חלה ורוצה להפריש מאחת על חברתה די בכך שיהיו המצות בחדר אחד, ואם הם בקופסאות נפרדות צריך שיהיו פתוחות ונוגעות זו בזו, אך בדיעבד אף אם היו בב' חדרים נפרדים יכול להפריש אלא שעבר אסור. יש לו ב' קופסאות באחת יש שיעור ובשניה אין שיעור יכול להפריש ע"י נגיעת הקופסאות אך יפריש מהקופסא שיש בה שיעור.

הרה"ח ר' אברהם אייזן שליט"א ניעור בגדים מאבק בשבת

• בגמרא שבת קמז נחלקו רש"י ותוס' מה הכוונה "המנער טליתו בשבת חייב חטאת" האם קאי על עפר או דווקא על טל ולא על עפר. ולאורא סברת מחלוקתם היא אי אמרינן כיוון שהעפר דבוק בבגד ולא עומד על גביו כמו נוצות, נחשב שמפריד לכלוך מהבגד. או שנחשב לדבר נפרד שמונח על הבגד, ולא כטל שהוא דבוק ממש לבגד.

• ולהלכה פסק השו"ע כתוס' (סימן ש"ב ס"א), אך הרמ"א כתב "י"א שאסור לנער בגד מן האבק וטוב לחוש לדבריו". ובמשנ"ב הביא מהאליה רבה שישנם הרבה ראשונים שסוברים כרש"י ועל כן יש להחמיר, אך אפשר להקל ע"י אינו יהודי, ובפרט שיש לפעמים גם משום כבוד הבריות.

• והנה בגמרא נאמר ג' תנאים: א. שיהא הבגד שחור. ב. שיהא ניכר חידושו. ג. ושמקפיד עליו שלא ללבוש ללא ניעור.

• לגבי שיעור 'חדש' כתב הביה"ל בשם היערות דבש שלפי שלא ידענו עד כמה נקרא חדש טוב להיזהר בכולן, והמחמיר תבוא עליו ברכה, והמיקל יעשה ע"י שינוי.

• והביא מחלוקת הפוסקים האם התנאי ה' [שיקפיד] הוא הכרחי כדי לאסור את הניעור, אך בסתמא מותר (מט"א), או שבשני התנאים הראשונים כבר נאסר לנער את הבגד ואף שלא יודע בבירור שמקפיד (וכך מוכיח מהרבה ראשונים), ולפי"ז יוצא חומרא שאפילו יודע בבירור שמקפיד, אם הבגד שחור וחדש אסור לנער.

• והוסיף שלפי הבנה זו, הגמרא באה לאפוקי שכשיודע שאינו מקפיד מותר, אבל בסתמא שני התנאים הראשונים לבדם יאסרו עליו את הניעור. ואם רבי לו שמקפיד אף בגד שאינו שחור וחדש יאה אסור בניעור.

• הגרש"א כתב שאף באופן המותר לנער, אם מנער בחזק אסור, ונימוקו עמו, שאז מוכח שמקפיד, שהרי מנער בחזק, ועוד, שכשמנער חזק מוציא את האבק הבלוע בתוך הבגד ממש, וזה אסור אפילו כשלא מקפיד, דכשמוציא מים ואבק בלועים זהו מלאכה חשובה, והוי מלבן אפילו אינו מקפיד. אבל כשמנער אבק חיצוני או טל שעליו שלא מובלע ממש בבגד רק אם מקפיד אחשיבה למלאכה אי מנערי.

• ומוסיף, שאם אינו מקפיד בדרך כלל, רק שעכשיו מקפיד מפני כבוד שבת או שיש לו אירוע משפחתי, שרי.

• אך למעשה מסתבר, שאם בחול אינו מקפיד ובכל שבת כן מקפיד, שאז דרכו להיות יותר מסודר ונקי, אסור. ויל"ע שאולי דווקא כשיש לו בגד מיוחד לשבת אסור, אבל אם זה בגד לשבת וחול. ורק בשבת מקפיד אולי שרי, וצ"ע.

לבשי בגדי תפארתך

נקודות אור במשנת האור החיים, המתנוצצים בכולל 'אור החיים'
- ערב שבת. בראשות הרה"ג ר' שלמה ביבר שליט"א

הרה"ח ר' שלמה ביבר שליט"א

שו"ת במצוות סיפור יציאת מצרים במשנת האור החיים

בהתקרב חג הפסח הבעל"ט נתבונן במהות החג.

א. מה התכלית של סיפור יציאת מצרים?
"ותכלית המִקְוֶה בספור הוא וידעתם כי אני ה' ואין עוד ותכזבו האמונות זולת זה" (שמות י, ב). ואים מפה שהתכלית היא, שה' עשה את כל זה בשביל שנאמן בו.

ב. וצריך לבאר, בשביל מה רצה ה' שנאמן בו?
"כי מעשה מצרים מעיד על האלקות כי הוא השליט והוא האדון, והאדון לצד שחפץ בישראל לקרבה לעבדו ולדלקה בו, היה חפץ להשכילם לראות ולהביט בעין הכחשת לאמונת חוץ ממנו" (שם פסוק א' בשם מד"ר).
ואים מכאן שהוציא אותנו כי היה חפץ בו שנעבדו ונדבק בו.

ג. ונשאלת השאלה, עד כמה מעלתנו אצלו עד שחפץ כי נעבדהו?

"והוצאתי את צבאותי את עמי וגו'. צריך לדעת מי הם הצבאות, ואם הם ישראל היה לו לומר את צבאות עמי בני ישראל. ואולי כי יכוין ה' לרשום בתורה הפלגת מעלתנו אצלו כי אין לו צבאות מיוחדים לו כישראל, ולזה אם היה אומר את צבאות עמי וגו', היה מקום לומר כי ה' יש לו הרבה צבאי צבאות זה אחד מהם. לזה אמר את צבאותי סתם, לומר הרשומים ואין צורך לומר צבא פלוני כי באומרו צבאות ה' אחד הוא המיוחד, ואחר כך אמר מי הוא זה ואיזה הוא את עמי בני ישראל, ויתבאר הכתוב על דרך כלל ופרט אין בכלל צבאותי אלא הפרט שהם בני ישראל, ומעתה לא יקרא בכינוי צבאות ה' אלא

ישראל המרוממים והמעולים" (שמות ז, ד). וחזינו מהכא עד כמה מעלתנו אצלו שרק אנתנו נקראים צבאות ה' ואין עוד.

ד. מתי הזמן המחוייב לספור?
"והיה כי ישאלך וגו'. פירוש בשעה שיראה בנך ענין פדיון בכור אם ישאלך אתה חייב לומר לו אבל בלא שאלה אין חיוב אלא בליל פסח" (שמות יג, ד).

ה. מה זוכים ע"י הסיפור?
"והגדת לבנך וגו' אפשר עוד שירמוז באומרו והגדת לבנך שאם יגיד הגדה האמורה בנין יזכהו ה' שיגיד לבנו וכדי שלא תטעה לומר דוקא, לזה אמר לאמר" (שמות יג, ח).